

ΤΙΜΗ ΤΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ.
ΕΤΗΣΙΑ.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ.

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ.

Διά τὸ ἑνωτικὸν ἀρ. 12.
Διά τὸ ἐξωτερικὸν " 15.

Συντάσσεται ὑπὸ Δ. Παπαζῆ
καὶ ἐκδίδεται ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς
διὰ τοῦ ἰδίου ἐνεργεῖται πᾶσα
διοικητικὴ αὐτῆν ἀφορᾶ.
Τῆς καταχωρητικῆς ἀγγε-
λιῶν λεπτ. 15 ὁ στίχος.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ.

Οὐχ οἱ πολλοί, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγιγνώσκοντες εἰσι σπουδαῖοι.
(ΑΡΙΣΤΗΠΟΣ).

*Ἐκδίδεται ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς.
μάδος.

Ἀθήναι, τῆς 29 Ἀυγούστου 1854.

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ.

Ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Γ. Παπασιωτῶ

Ἐν ταῖς ἐξετάσει τοῦ Ἀθηνῶν Ἑλλ. Ἐκ-
παιδευτηρίου, διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ
καθηγητοῦ Κ. Γρ. Παπαδοπούλου.

Ἀθην. Ἀκούσατε δέ μου, — ἐρῶ μὲν γὰρ ἐγὼ λόγον οὐκ
ἄφοβον εἶπεῖν, ὅμως δὲ πη θαρσύνωμαι ἀποστήσομαι.
Κλεινίας. Τίνα δὴ τοῦτον, ὦ ξένη, λέγεις;
Ἀθην. Φημί κατὰ πάσας πόλεις τὸ τῶν παιδιῶν γένος
ἠγνοῆσθαι ξυμπασιν, ὅτι κυριώτατόν ἐστι περὶ θέσεως
νόμων, ἢ μονίμους εἶναι τοὺς ταχθέντας ἢ μή. (α)

Οὕτω, κύριοι, ἀποφαίνεται περὶ τῶν παιγνίων τῶν παιδῶν
παρὰ Πλάτωνι ὁ πρὸς τὸν Κρήτα Κλεινίαν καὶ τὸν Λακεδαι-
μόνιον Μέγιστον περὶ εὐνομίας διαλεγόμενος Ἀθηναῖος. Ἡ
τὸ κύριον μεγάλο φιλοσόφου φέρουσα αὕτη γνώμη περὶ πράγ-
ματος, οὗ ἡ σπουδαιότης ἔλαθεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ εἰς ἡμᾶς,
ἐπάγει ἔτι πλέον τὴν προσοχὴν τοῦ ψυχολόγου, ἐάν οὗτος
ἴδῃ ὅτι ὁ αὐτὸς Πλάτων συντάττει τὴν εἰς εὐνομίαν δύναμιν
τῶν παιδιῶν τούτων μὲ τὴν ὑπὸ πλειόνων ὁμολογουμένην ψυ-
χικὴν ἐνέργειαν τῆς μουσικῆς καὶ ποιήσεως, διότι ἀνακεφα-
λαίων που τὰ πολλὰ ἐν ὀλίγοις λέει, « Οὐδαμοῦ κινουῦνται
μουσικῆς τρόποι ἀνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὡς
φησὶ τε Δάμων καὶ ἐγὼ πείθομαι » (β).

Ποῦ συνίσταται, κύριοι, τὸ παράδοξον τῆς ἀποφάνσεως,
ὃ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ὁμολογεῖ; Ἄρα γε εἶναι καὶ τοῦτο ἐν
τῶν ἰδανικῶν ἐκείνων διδασκάλων, εἰς ἃ παρήγαγε τὸν ἑλ-
ληνα φιλόσοφον ὁ ἄκρατος αὐτοῦ δωρισμός, ὅστις πολλάκις
βρίνει ἐπὶ ἀνυπάρχτων καὶ ἀκατορθῶτων βάσεων; ἢ μήπως
καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐπὶ πολλῶν ἐν τοῖς ἀνθρωπείοις καὶ τοῖς
τῆς φύσεως πράγμασιν, ἔλαθε τοὺς ἀσφατέρους νόας ἢ
ἀλήθεια διὰ τὸ καθημέραν γίνεσθαι καὶ τὸ παιδιῶδες; διότι
οὐδὲν διδάχμα ἐπωφελῆ ἢ ἥμισυ ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ λέγον ὡς
« ἐκ μικρῶν αἰτιῶν μεγάλα γίνονται » καὶ καθ' ὅραν δει-
κνύμενον ἐν τε τῇ φύσει, τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ ἄλλῳ βίῳ.

Σκεπτόμενός τις ἐπὶ ταύτης τῆς ἀβουλίας τῶν ἀνθρώπων
εὐρίσκει ἄλλην φυσικὴν αἰτίαν. Τὰ μεγάλα ἀποτελέσματα
θελόντάς αὐτάς τὰς αἰσθήσεις καὶ παραφέροντα τὸν νοῦν δὲν
ἀφίνουσι τὸν ἄνθρωπον νὰ σκεφθῇ ἡσυχῶς ἐπὶ τῶν φαινομέ-
νων, ἠθικῶν ὄντων μάλιστα τούτων, καὶ ἀναζητήσας εὐρη-
πῶς ἐκ τῶν ἀφανῶν ἀφορμῶν ἔπρεπε φυσικῶς νὰ παραχθῇ τὸ
ἐκπληκτικὸν ἐξαχόμενον· τοῦτο δὲ ἐλέγχεται ὡς σφάλμα οὐχὶ
μόνον τοῦ ἀνθρώπου καθ' ἓνα, ἀλλὰ καὶ ὄλων κοινωνιῶν,
αἵτινες δὲν φθάνουσι συνήθως εἰς τὸν προτεθέντα σκοπὸν· διό-
τι ὠλιγόρησαν νὰ ἐξακριβώσωσι μετ' ἐπιστασίας καὶ συνέσεως
ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν ὀρμῆς τὸν ἔρομον, ἐφ' οὗ τείνουσιν
ἐκεῖσε, ἐκρίζοντες ἄρδην, καὶ εἰ τυχὸν παρεφύησαν καὶ τινες
ἄκανθα εἰς τὰ παρὰ τὴν ὁδὸν ἰστάμενα καὶ εἰς ἀνακαινισμόν
τῆς καμνύσεως δυνάμεως τῶν παραπορευομένων συντελοῦντα
ὑψηλὰ καὶ ἀειθαλῆ δένδρα. Εἰς τὸ προφανές τοῦτο ἐλάττωμα
τῆς ἀγωγῆς τῶν ἐθνῶν παρέπεσον ἅπασαι σχεδὸν αἱ ἐπιστή-
μαι ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς των. Ἡ ἱστορία πρὸ τῶν ἄλλων ἐπι-
στήμων ὑστερεῖ κατὰ τοῦτο· διότι μὲ τέχνην μὲν καὶ εὐγλωτ-
τίαν γράφει καὶ καταλέγει μάχας μυριάδων, βουλὰς βα-
σιλέων καὶ ἐκκλησίας λαῶν· σπανίως ὅμως, καὶ τοῦτο τυχόν
που ἐν παρόδῳ, συγκαταβαίνει εἰς τὸ νὰ δεῖξῃ ὅπως ἐγενή-
θησαν, ἐτρέφθησαν καὶ παιδιοῖεν ἐπαιδαγωγήθησαν, ἢ ὅπως
ἐβίωσαν κατ' οἶκον οἱ τοιαῦτα βουλευόμενοι καὶ κατορθούντες.

(α) Πλ. νόμ. β. 6-7.
(β) Πολ. β. 3.

Τίς ποτε τῶν ἀρχαίων ἢ καὶ νεωτέρων ἱστοριογράφων πα-
ρέθηκεν εἰς τὰ θαυμάσια κεφάλαια τῶν κατὰ τοὺς ἄνδρας
ἱστορημάτων καὶ ἄλλα ἐξεξετάζοντα τὴν ἐκ παιδῶν ἀγωγὴν
τῶν ἐθνῶν, πολλαπλῆν οὖσαν καὶ πολυειδή, ὅπως ἔχων καὶ
ὁ φιλόσοφος συλλογίζεται καὶ παραινῆ πραγματικώτερα καὶ
βεβαιότερα; ἢ τίς διδάσκαλος χαρακτηρίζων τοὺς ἄνδρας
ἀνέμιξέ ποτε καὶ παρατηρήσεις ἀναγομένας εἰς τὴν γέννησιν,
τροφὴν καὶ παιδείαν τῶν ἐθνῶν, ὧν τὰ ἔργα καὶ τὰς διανοίας
ἀδυνατεῖ διὰ τοῦτο νὰ διασαφήσῃ ἀξίως εἰς τοὺς μαθητὰς του;
Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ διάσημος τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους ἱστοριογρ-
φος Macaulay, θέλων νὰ γράψῃ ζωηροτέρας καὶ εὐληπτοτέρας
τὰς πράξεις καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ παραδόξου τούτου ἔθνους,
ἀξιοῖ νὰ συγκαταβαίῃ καὶ εἰς τὴν παράστασιν τῶν ταπεινο-
τέρων πραγμάτων καὶ ἐθίμων τοῦ κατ' οἶκον βίου, πεποιθὼς
ὅτι ὁ ἰδιωτικὸς τρόπος τοῦ ζῆν παράγει καὶ πολιτικὸν μεγα-
λεῖον ἢ πτώσιν (α). Ἀλλὰ ταῦτα, ἤθελεν εἶπει τίς, ἀναπληροῖ
παρὰ πᾶσιν ἀνάλογον σύστημα πρακτικῶν ἀγωγῆς, ἢς ἐγεύ-
σαντο κατ' οἶκον καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ οἱ μαθητεύοντες παῖδες,
οὐδὲ εἶναι χρεῖα θεωρητικῆς ἐξετάσεως. Ναί! ἐάν ὑπάρχῃ
καθόλου τοιοῦτον ἢ καὶ ἦναι ἀνάλογον τῆς παιδείας ἐκείνης,
ἢν διδάσκονται ἐν τοῖς σχολείοις. Κακὸν σύστημα ἀγωγῆς
καθιστᾷ τοὺς πλείστους τῶν παιδῶν ἀνικάνους νὰ ἐννοήσωσι
καὶ σεβασθῶσι πρεπόντως τὰς ἀντιθέσεις, αἵτινες ἐνυπάρχου-
σιν εἰς τὰ ἐν τοῖς διδασκαλείοις ἀπαγγελλόμενα. Ἐάν ὑπάρ-
χῃ καὶ λαὸς μὴ ἔχων ἐθνικὸν καὶ ἴδιον σύστημα παιδοτροφίας
καὶ παιδαγωγίας, οὗτος ταλαντεύεται εἰς τὸ νὰ καταστῇ ἔρ-
μαιον ξενικῶν καὶ πολυμόρφων δελεασμάτων, ἅτινα οὐχὶ μό-
νον δὲν ἰσχύουσι νὰ ἐγκρατύνωσι τοὺς ὑπάρχοντας θρησκευτι-
κοὺς καὶ πολιτικοὺς δεσμούς, ἀλλὰ καὶ εὐθὺς εἰσάγουσι διαιρέ-
σεις εἰς τὴν κοινωνίαν, αἵτινες ἀφεύκτως θὰ ἐργασθῶσιν εἰς
τὴν ἀπώλειαν καὶ τῆς ὅλης πολιτείας.

Δὲν ἀναλαμβάνω, κύριοι, αὐτὸς τὴν εὐθύνην τοῦ νὰ εἶπω εἰς
ποῖαν παιδαγωγικὴν τάξιν βαίνομεν ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος·
τὸ ἐξῆς ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Μέχρι τῆς
ἐχθῆς ἤμεθα δούλοι δουράλωτοι ἔθνους βαρβάρου καὶ πάντῃ
ἀναγώγου ἢ παλυετῆς δουλεία οὐχὶ μόνον ἀπέσβεσεν ἐν ἡμῖν
πᾶσαν μνήμην πατρῶας ἀρετῆς καὶ παιδείας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλ-
ληνικὰ λεγόμενα σχολεῖα, εἰ τινὰ που ὑπῆρχον, κατέστησαν
ἀνίκανα τοῦ ν' ἀναγεννήσωσι τὸ ἀπολεσθὲν καλόν· διότι ἐν
αὐτοῖς τὰ ἐλληνικὰ μαθήματα μετέβαινον ὡς λέξεις ἄψυχοι
καὶ ἀνόητοι ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ διδασκάλου εἰς τὰ ὦτα τοῦ
ἀναγώγου μαθητοῦ. Ἦδη ἐπελθούσης τῆς ἐλευθερίας ἀπεδέ-
χθημεν πάντες ὡς ἐκ κοινῆς ὁμολογίας εἰς ἐθνικὸν σύστημα
παιδείας τὴν τῶν ἐλλήνων πατέρων ἡμῶν· ἀλλ' ἢ παιδεία
αὕτη μέλλουσα ν' ἀναπλάσῃ τὴν Ἑλλάδα ἠθικῶς καὶ πλάσῃ
πολιτείαν, ἀρξάμενη ἀπὸ τῆς διδασκαλίας πρέπει καὶ εἰς τὸ
μέλλον αὐτοῦ μόνον νὰ περιορισθῇ; ἢ κατ' οἶκον καὶ ἢ ἐν ταῖς
τριόδοις διατριβῇ τῶν παιδῶν θὰ μένη ἢ αὕτη τουρκίζουσα ἢ
ἄλλως ξενίζουσα; θὰ δύνανται ἅπαντες οἱ παῖδες ἢ καὶ πολλοὶ
ἐξ αὐτῶν, δεκαετείς καὶ ἔτι πλέον γενόμενοι, νὰ εἰσέρχωνται
διὰ μιᾶς εἰς τὸν νοῦν τῆς ἀρχαιότητος, ἀφ' οὗ πρὸ τούτου ἄλ-
λα εἶδον καὶ ἄλλα ἔμαθον ὡς καλὰ καὶ πρέποντα παρὰ τῶν
γονέων, θὰ δυνηθῶσιν ἄρα γε ὀλίγιστοι ἐκ τῶν πολλῶν νὰ
καταστῶσιν ἐφάμιλλοι Θουκυδίδου ἢ Δημοσθένους, Θεμιστο-
κλέους ἢ Ἐπαμινώνδου, ἀφ' οὗ οὔτε αὐτοὶ ἀνετρέφθησαν ὁμοίως
πῶς ἐκεῖνοι οὐδ' ἔμαθον ὅπως καὶ ἐκ τίνων οὔτοι ἐγένοντο
ἄνδρες τέλειοι; θὰ δυνήσῃ νὰ κατανοήσωσι τὰ βουλευόμενα
καὶ τὰς πράξεις τελείων ἀνδρῶν, αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶναι ἔργον
τῶν διδασκαλείων κυρίως, ἐάν πρῶτον ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων

(α) Ἰδὲ ἐν ἀρχῇ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους.

πρακτικῶς, ἔπειτα δὲ καὶ θεωρητικῶς δὲν μάθωσι πῶς γεννῶνται καὶ παιδεύονται οἱ τέλειοι ἄνδρες;

Ἡ τροφή καὶ παιδεία αὕτη ἀρχεται ἤδη ἀπὸ τῆς γεννήσεως· ἐπιρρόνθον εἰς τὸν μέλλοντα ἄνδρα ἐξακολουθεῖ τὰ πάντα, ὅσα εἶδεν, ὅσα ἤκουσεν, ὅσα ἔφαγεν, ἐπιε καὶ ἰδίως ὅσα ἔπαιξε. Διὸ ἡμεῖς, οὔτινες ἀνελάβομεν νὰ προβέσωμεν ὡς παράδειγμα τοῦ τε πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἄλλου κοινωνικοῦ βίου τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐξακολουθῶμεν καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ἀναγάγωμεν ἐκ τοῦ Ἄδου εἰς φῶς πάντα ὅσα οἱ ἀρχαῖοι καὶ ὡς νήπια καὶ παῖδες ἤσαν ἰσχυροὶ καὶ εὐεργάζοντο. Ἡ ἐξέτασις αὕτη καὶ ἡ ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ τῶν μνημείων τῆς τέχνης συγκομιδὴ γνώσεων δυναμένων νὰ συναρτήσῃσι παιδαγωγικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον νὰ δύνηται καὶ παρ' ἡμῖν νὰ ὑποβληθῇ εἰς πράξιν εἶναι ἔργον ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ φιλοσοφου ἀκρίβειας, προϋποτιθῆν βαθεῖαν καὶ πλαστεῖαν γνῶσιν τοῦ τε παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος κατὰ πράγματα μάλιστα, ἄτινα κρύπτονται εἰς τὰ μυθίατα βάλθη τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ καρδίας. Ἐγὼ ἀποσπῶν ἐκ τούτων πάντων ἐν μόνον μέρος, ἧτοι τὰς παιδείας τῶν παιδῶν, θέλω συγκομίσαι θεωρίας καὶ ἀπομνημονεύσεις τινὰς τῶν ἀρχαίων, εἰ ὡν δύναται νὰ καταδειχθῇ ὁποῖον σπουδαιότητα ἀποδίδουσιν οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι εἰς τὰς παιδείας ταύτας, ἃς οἱ τῶν νεωτέρων ἔθνων ἐκ συστήματος παιδαγωγοὶ, μὴ καίξαντες αὐτοὶ, μόλις ἀξιοῦσι μικρὰ προσοχῆν· ἔπειτα θέλω διαλάβει εὐλόγως τούτων κατ' ἐκάστην, καὶ δὴ τοιαύτας μόνον, ἐν αἷς ἔχω νὰ εἶπω τι νέον ἢ περὶ τὴν ἐρμηνείαν ἢ διορθῶν τι τὰ εἰς ταύτας ἀναφερόμενα χωρία τῶν ἀρχαίων ἐν παρόδῳ θέλωμεν ἰδεῖν ὅτι αἱ πλείστα τῶν ἀρχαίων παιδῶν περιεσώθησαν καὶ αἰεὶ ἴμαξ, ἀλλὰ παντάσῃσι ἐλιγερούμεναι ὑπὸ τῶν παιδαγωγῶν καὶ ἐπομένως ἀδυνατοῦσαι νὰ παρηγάγῃσιν εἴτε σωματικὰ εἴτε ἠθικὰ προτερήματα, οἷα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· τὸ ὁποῖον οὐδ' ἦτο ἄλλως δυνατόν νὰ γείνη μαρτυροῦντος πλὴν τῶν ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους (α), « καὶ ἡ τοῦ ἐλευθέρου παιδεία διαφέρει τῆς τοῦ ἀνδραποδωδούς, καὶ αὐτὸ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαιδεύτου (β). »

Ἦρην ἡ τὸ σύστημα τοῦτο ὑποβλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων εἰς τὴν ἐξ ἀντικειμένου ἐξέτασιν οἱ ποιηταὶ ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ἔδανειζοντο ἐκ τῶν ἀφανεστάτων παιδῶν τῶν παιδῶν εἰκόνας, εἰ ὡν παρωμοίαζον τὰς περίφανστατάς πράξεις θεῶν καὶ ἥρώων· ἐν ἐκ τῶν πολλῶν θὰ δεῖξῃ τὴν ἄλληθειαν ὁ Ὀμηρος Ἰλ. Ο, 360—4 παραβάλλει τὸν τὰ δρυώματα τῶν Ἀχαιῶν καταβαλόντα Ἀπόλλωνα μὲ τὸν παῖδα, ὅστις αὐθαίρετως καὶ ἄνευ πόνου καταστρέφει αὐτὸς ὠκεοδόμησεν ἐκ τῆς ἄμμου ἀθύρματα.

Τῆ ρ ὀγέ προχέοντο φαλαγγηδόν, πρὸ δ' Ἀπόλλων Αἰγιδ' ἔχων ἐρίτιμον ἔρειπε δὲ τειχος Ἀχαιῶν ῥεῖα μάλ', ὡς ὅτε τις ψάμαθον παῖς ἄγχι θαλάσσης, Ὅς τ' ἐπεὶ οὖν ποίησεν ἀθύρματα νηπιέσιν, Ἄψ αὐτὶς συνέχευε ποσὶν καὶ χερσὶν ἀθύρων Ὅς ῥα σὺ, ἦε Φοῖβε, πολὺν κάματον καὶ οἰζὺν Σύγχεας Ἀργείων, αὐτοῖσι δὲ φύζαν ἐνδῶρας.

Ἐκ πολλῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἤδη οἱ Πυθαγόρειοι προσέσχον τὸν νοῦν εἰς τὴν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐπενέργειαν τῶν παιδικῶν ἀθυρμάτων· διότι Ἀρχύτας ὁ Ταραντῖνος ἐπαίνειται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους αὐτοῦ ὡς ἐπινοήσας τὴν πλαταγὴν διὰ τὰ νήπια (γ). Ὁ Πλάτων ὅμως πρὸ τῶν ἄλλων καταμετρῶν καὶ ρυθμίζων τὰς ὑπὸ τῆς φύσεως τῆ ἀνθρώπου χορηγηθείσας δυνάμεις, ψυχικὰς καὶ σωματικὰς, καὶ θέλων νὰ ὀρίσῃ πῶς αὐταὶ ὀρθοῦμεναι καὶ εἰς τὸ αὐτὸ φερόμεναι δύνανται νὰ καταστήσῃσι τοὺς πολίτας ὁμοῦβεις καὶ ἰκανοὺς νὰ πλάσωσι

(α) Ἡθ. Νικομα. Δ. γ.
(β) Περὶ Κικέρ. De offic. 1, 103—4. Duplex est jocandi genus: unum illi-lerale, petulans, flagitiosum, obscœnum; alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum. Ἐκ τῆς συναρθείας τοῦ χωρίου μὲ τὰ ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ παιδεία τῶν μεγάλων δὲν διαφέρει πλὴν τῆς τῶν παιδῶν. — Πλ. πολιτ. δ', 4. Οὐκὲν δ' ἐξ ἀρχῆς ἐλέγχεον τοῖς ἡμετέροις παισὶν ἐνομοτέρου εὐθὺς παιδείας μεθεκτόν, ὡς παρεκόμενον γινόμενον αὐτοῖς καὶ παιδῶν τούτων ἐνομοῦς τε καὶ σπουδαίους ἐξ αὐτῶν ἄνδρας ἀξιόμισθαι ἀδύνατον ἐν.
(γ) Πολιτ. Β, γ. Ἄμα δὲ δεῖ καὶ τοὺς παῖδας ἔχειν τινὰ δικτατορὴν καὶ τὴν Ἀρχύτου πλαταγὴν εἰσεβαί λέγειται καλῶς, ἠντιθέτως τοῖς παιδίοις, ὅπως χροῦμενοι ταύτῃ μηδὲν καταγνώσκον τῶν κατὰ τὴν εἰκόνα. εὐ γὰρ δύναται τὸ νέον ἠνοῦξάναι. Περὶ Σουῖθ. ἐν λ. Ἀρχύτας . . . καὶ περιμάρτα Ἀρχύτου πλαταγῆ. Τὸ κρόταλον ἢ αὐτορὸν, ᾧ κατασκευάζων αἱ τίθειαι τὰ νήπια, ἦν ἕως ἀεὶ φέρων τῆς πλαταγῆς. Σουῖθ. ἀνθολ. 98, 72. Πλάτ. 9 127.

τὴν ἰδανικὴν ἐκείνην πολιτείαν, ἐν ἣ ἕκαστος νὰ συντελῇ ὁμολογουμένως τῆ αὐτοῦ φύσει εἰς τὴν στέρεισιν καὶ συντήρησιν τοῦ ὅλου, λέγει ἐν νόμοις (δ). « Λέγω δὲ καὶ φημι τὸν ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν ἄνδρα μέλιοντα ἔσσεσθαι τοῦτ' αὐτὸ ἐκ παιδῶν εὐθὺς μελετᾶν δεῖν καίτοι τε καὶ σπουδάζοντα ἐν τοῖς τοῦ πράγματος ἐκάστοις προσήκουσι — κεφάλαιον δὲ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἢ τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα ὅτι μάλιστα ἄξει τούτου, ὃ δεήσει γινόμενον ἄνδρ' αὐτὸν τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς. » διότι τίς, κύριοι, ἀρνείται ὅτι τὸ ἐν τῇ παιδίᾳ κατόρθωμα τοῦ παιδὸς ἐμποιεῖ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ χαρὰν ὁμοίαν καὶ ἴσην μὲ ἐκείνην, ἣν αἰσθάνεται ὁ μεγάλῃ ἀράμενος νίκην στρατηγός; αὕτη ἡ χαρὰ εἶναι καὶ πρέπει νὰ ἴηται ἐν τούτοις τὸ δέλεαρ, τὸ ὁποῖον νὰ παράγῃ καὶ ψυχαγωγῇ τὸν εὐθυμον παῖδα, ὅστις συναισθανόμενος ὅτι ὁ βίος εἶναι δι' αὐτὸν ἐπιτυχία δὲν δύναται νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀρμήν, ἧτις τὸν πείθει νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ὄχληρου καὶ σκοτεινοῦ δωμάτιου εἰς τὸ νὰ παραβάλλῃ τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις πρὸς τὰς τῶν ὀμηλικῶν ὁποῖον εἶναι τὸ παίγνιον διὰ τὴν παιδα, πῶς διαλέτῃ τὴν ψυχὴν του δεικνύει μάλιστα τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου, ὅστις ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τιμὴν ταύτην ἀπίησε παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ νὰ σχολάζωσιν οἱ παῖδες ἀπὸ τῶν μαθημάτων καὶ παίζωσι τὴν ἡμέραν τοῦ ἔτους κατ' ἴσην αὐτὸς ἤθελεν ἀποθάνει (ε). ὁ φιλόσοφος προέβλεπεν ὅτι ὁ ἄωρος εἰσέτι πᾶσι πανταχοῦ μὲν ἄλλοῦ κατὰ φύσιν δυσθυμῆ· διότι ὡς πίθος κενὸς πληροῦται κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἢ τῶν γονέων, αὐτοῦ δὲ μόνον ἐν τῇ παιδίᾳ ἐλευθερὸς βάλλει εἰς ἐνέργειαν τὰς ψυχικὰς καὶ νοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις παραίτων αὐτὸς ἴδια καὶ συμπληρῶν ἐκρήματα τῶν προτέρων γενεῶν. Ὅστος εἶναι ὁ λόγος, εἰ ὡν τὰ παίγνια εἶναι γνήσια εἰκόνας τῶν ἀληθινῶν (imitamina vitae), ὡστε, ἂν αἱ βιογραφίαι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἤρχοντο ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων, ἀναμφιβόλως ἠθέλωμεν ἰδεῖν ἐν τοῖς μικροῖς τοὺς μεγάλους (γ). Γνωστὸς εἰς ἅπαντας εἶναι ὁ μῦθος, κατ' ὅν ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεὺς ἐξήγαγεν ἐκ τῆς γυναικωνιτίδος τοῦ Λυκομήδους τὸν ἀνδρόφρονα παῖδ' Ἀχιλλεῖα, περὶ οὗ λέγει ὁ Πίνδαρος « πᾶσι ἐὼν ἄθυρε μέγала ἔργα » (δ). Παρὰ τῶν Ἀριστοφάνει ἐν νεφέλαις μεμψιμοιρῶν ὁ Στρεψιάδης διὰ τὴν κακοτυρίαν, εἰς ἣν ἔστυρεν αὐτὸν ἡ ἱπποτροφία τοῦ υἱοῦ ἀνευρίσκει τὸ κακὸν εἰς τὴν ἐκ παιδῶν αὐτοῦ κλίσιν (ε). ὁ δὲ Νέρων νέος ὡν τοσοῦτον ἦν δεδεμένος εἰς τὰ τοῦ ἱπποδρόμου, ὡστε οὐχὶ μόνον αὐτὸς ἔπαιξε μὲ ἐλεφάντινα ἀμαξίδια, ἀλλὰ καὶ ἀδικόπως ὤμιλει πρὸς τοὺς συμμαθητὰς του περὶ τῶν τοιούτων (ζ). Κάτων δὲ ὁ νεώτερος παίζων εἰδείκνυ τὸν μέλλοντα τρόπον τοῦ βίου (η) καὶ Κύρος ὁ α'. ἐκ τοῦ ἐν τῇ παιδίᾳ βασιλικῷ ἐγνώσθη ὅτι οὐτε υἱὸς ἦν τοῦ Βουκόλου, οὐτε εἰς βοηλασίαν ὤριστο (θ). Ἡ δὲ ἰσχυρογυμνασίη καὶ τὸ ἀμετάπειστον τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐδείχθη προφανέστατα ἐπὶ τοῦ ἀστραγαλισμοῦ (ι). Ὅστος ἂν διὰ τὸν ἄνδρα ῥηθῆν τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου « χρὴ παίζειν ὅπως σπουδάζῃ » (κ), εἶναι ὁμολογουμένη ψυχικὴ ἀλήθεια, διὰ τὸν παῖδα ἔχει τοῦτο μεζίζονα ἀξίαν· αὐτὸς πρέπει νὰ παίζῃ, μαρτυροῦντος καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος παῖς· διότι αὐτοῦ αὐθαίρετως ἐνεργῶν προφαίνει τὸ ἦθος (λ). Ἰπὸ ταύτην τὴν ἐννοίαν θεωροῦντες τὸ πρᾶγμα πολλοὶ περιφανεῖς ἄνδρες τῆς ἀρχαιότητος ἔπαιζον μετὰ τῶν παιδῶν οὐχὶ ἀπλῆς

(α) α, 12.
(β) Πλουτ. Ὅτι μάλιστα τοῖς ἡμετέροις διὰ τὸν φάλο, διαλέγ. 27. κρβ. καὶ τὴν τῆς Κοραῖ σκμ.
(γ) Καὶ γὰρ ἐπὶ σμικροῖς νέος διακρίνεται ἀνδρεία. Ἀγαθ. σχολαστ. ἐπιγρ. ἀνθολ. 9, 767.
(δ) Νέμ. 3, 43.
(ε) Νέμ. 878. — Εὐθὺς γὰρ τὴν παιδείαν ἐν τῶν νεοτέρων Ἐπικτατεν ἐνδὸν οἰκίᾳ, κατὰ τ' ἐγλωσσιν, Ἀμαξίδιας τε σκοτινὰς εἰργάζετο, Κικὲ τῶν οἰκῶν βασιάρχους ἐπίσται.
(ζ) Σουῖθ. Νέμ. 12.
(η) Πλουτ. Κάτ. νιότ. 1.
(θ) Ἡρόδοτ. Α', 1150. Περὶ τῆς β σ α λ ἰ ν δ α, ἧτις παίζεται καὶ τὴν σήμερον ἀπαλλάσσεται ἰδὲ Πλουτ. Θ', 110.
(ι) Πλουτ. Ἀλκιβ. 2.
(κ) Ἀριστοτ. ἠθ. νικομ. Α', κερ. ε'.
(λ) Mores quoque se inter ludentes simpliciter detegunt. Κουῦλ. Instij. orat. I, 3, 3. Τὸ κερταίον ἔθον εἶναι σπουδαιότατον κατὰ τοῦτο.

διασεδάσεως ἐνεκα ἀλλ' ὅπως ἐν κερτῷ ὑποκλέπτωσι τὰς διαθέσεις τούτων. Οὕτως ὁ Ἀγχιλλεὺς ἔλαχε συμπαίζων καὶ συνιππεύων ἐπὶ καλλίω μετὰ τῶν παιδῶν του (α). Τὸν δὲ Σωκράτην ἄνευ ποτε ὁ Ἀλκιβιάδης συμπαίζοντα μετὰ τοῦ μικροῦ Λαμπροκλέους (β).

Ἄλλ' ἤδη καιρὸς νὰ μεταβῶμεν ἀπὸ τῶν γενικῶν τούτων εἰς τὰ μερικώτερα, ὅπου θέλωμεν πραγματευθῆ ὀλίγα τῶν παιγνίων τούτων πρὸς τὸν ἀνωτέρω ῥηθέντα σκοπὸν.

Ἐν τῶν κυριωτέρων παιγνίων τῶν ὑπὲρ τὰ ἐξ ἔτη γεγονότων παιδῶν, ἐν ᾧ ποιητῆ καὶ φιλόσοφοι ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ἤδη εὐρίσκον εἰκόνας ἀπλοϊκὰς καὶ ζωηρὰς, ἦν καὶ ἡ εἰσέτι ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος παιζομένη στρομβὰ ἢ ἀσθούρα, ἑλλην. στρόμβος, βεμβίξ, ρόμβος, λατινιστὶ turbo.

Ὅχι μόνον ἦν αὐτὸ ὁμοῖον, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ἧτοι ξύλινον ἐκ πύξου, ἀλλὰ καὶ οἱ πενέστεροι μεταχειρίζοντο καὶ τότε τοὺς κώνους τῆς πίτυος, ὡς τὸ ὄνομα κώνος (γ) δεικνύει. Παιζομένη ἡ βεμβίξ ἐν τε ταῖς οἰκίαις καὶ ταῖς τριόδοις ἐπλήττετο μετὰ τέχνης διὰ μάλιστα· σκυτίνης (δ) ὑπὸ τῶν παιδῶν ἐπιφωνοῦντων εἰς ἐκάστην πληγὴν τὸ « τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα » ἤγουν στρέφου, μὴ ἴστασαι (ε). Μὲ ὁποῖον ἀφοσίωσιν καὶ οὐχὶ ἄνευ τέχνης ἐπαίζον τὸ παίγνιον τοῦτο οἱ παῖδες περιγράφει ἐμπαθέστατα ὁ Βιργίλιος (ζ).

Ceu quondam torto volitans sub verbera turbo
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent; ille actus habena,
Curvatis fertur spatii; stupet inscia supra
Impubesque manus, mirata volubile buxum;
Dant animos plagae;

Ὁ Ὀμηρος θέλων νὰ παραστήσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἄλαντος πέτρα βληθέντα κατὰ κεφαλῆς ἔκτορα πῶς ἐκ τῆς ἱλιγγιάσεως περιστρέφῃ λαμβάνει ἐκ τοῦ αὐτοῦ παρωμοίωσιν (η).

— Τῶν ἐν (χερμάδιον) ἀείρας
Στήθος βεβλήκειν ὑπὲρ ἄντυγος, ἀγγυθὶ δειρης,
Στρόμβον δ' ὡς ἔσσευε βαλῶν, περὶ δ' ἔδραμε πάντη.

Ἐν γένει δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἐκ τούτου εἰκόνηζον τὴν ζάλην τῆς κεφαλῆς, ὡς ἡμεῖς ἐκ τοῦ σπονδύλου τοῦ ἀπράκτου λέγοντες « ὁ οὐρανὸς τοῦ ἐφάνη σπονδύλι » καὶ « ἐγύρισαν τὰ μάτια τοῦ ὡσάν σπονδύλι. » Τοιοῦτο εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλῳ (θ), « τροχοδιναίται δ' ὄμμαθ' ἐλίγδην. » Ὁ δ' Ἀριστοφάνης (ι) παρωμοιάζει τολμηρῶς μὲ τὴν βεμβίξιν τὸ εὐμετάβολον πονηροῦ ἀνθρώπου. Ἄλλὰ καὶ τὸ τοῦ Πινδάρου (κ) « εὐθὺν ἀκόντου ἰέντα ρόμβον » σημαίνει οὐχὶ τὸν παλμὸν τοῦ ἱπταμένου βέλους, ὡς εἰ ἐρμηνευταὶ λέγουσιν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν βεμβίξιν, πρὸς ἣν παραβάλλει τὸ ἐκτοξευθὲν βέλος, ὅπερ κατὰ τὸ αἰθερα περιστρέφεται οὕτω βιαίως. Ὁ Ἀριστοφάνης ἀλλαχοῦ (λ) λέγει εἰδὸς τι τοῦ κωμικοῦ χοροῦ κέρρακος βεμβηκίαν.

Σημ. Πλὴν τῶν μνημονευθέντων χωρίων ἄπειρα ἄλλα εὐρίσκονται ἐν τῶν Ἑλλήνων καὶ λατίνους συγγραφεῦσιν, ὅπου

(α) Πλουτ. Ἀγχι. 25. Αἰ. παρ. ἱστορ. εἰ, 15. Συνθίσταται παίγνιον κατὰ τῶν ἡμετέρων παιδῶν.
(β) Αἰ. αἰ. 15. Οὐλ. Μ.Ξ. factorum dietornnaque memorab. 8, 8. (externa).
(γ) Ἰδὲ ἱστορ. μίγ. ἐν λ. κώνος.
(δ) Σουῖθ. ἐκ Ἀπολλ. Ροθ. Α. 1139. Ῥόμβος τροχικός, ἐν στέρεισιν ἱμάσι τύπτοντες καὶ αὐτὸν κρότον ἀποκλιούσι.
(ε) Καλλίμαχ. παρὰ Διγ. Αερατ. I, κερ. δ', 8. Οἱ δ' ἔρ' ὑπὸ πληγῆσι θοῖς βεμβίξιν ἔχοντες, Ἐστρέφον εὐρείη παῖδας ἐνὶ τρούθῳ. — Οἱ δ' ἔλεγον τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
(η) Ἰπφώνιος αὕτη μετέπειθεν εἰς παρωμίαν. Σουῖθ. ἐν λ. τὴν κ. σ. ε. παρωμίην. αἰ. 887 (ἐκ τῆς Γουττίν.) πρὸ Ἀριστοφ. νερ. 25.
(θ) Αἰ. 7, 378.
(ι) Αἰ. εἰ, 411.
(κ) Πρωκ. 881. Ὅτι τροχὸς εἶναι ἐνεκείθῃ οὐτὴ ἡ βεμβίξιν καὶ οὐχὶ ἡ ἐκπόμενον παιδίον, περὶ τούτου ἰδὲ τὴν σχολ. αὐτοῦ καὶ Σουῖθ. ἐν λ. βεμβίξιν.
(λ) Ὁρν. 1460 καὶ αἰ.
(μ) Ὁλ. γ', 90 καὶ ἱστορ. γ', 65. ἔπειθ' ῥόμβον ἴσχει.
(ν) Σπ. 1528—33. καὶ ἐν τῶν σχολῆν τὴν σκμ. τοῦ Εὐφροσύου.

γίνεται μνεία τῆς παιδείας ταύτης. Εἰς τούτων τὰ κυριώτερα παραπέμπον κατωτέρω (α) ἐπὶ μίας δὲ γραφῆς ἐπιτοχίου ἐν ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἑράκλειαν γενομέναις ἀνασκαφαῖς εὐρεθείσης τρεῖς μικροὶ ἔρωτες ἔχοντες ἕκαστος μάλιστα παίζουσαν ὁμοίον τι παίγνιον. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἔχει ἐνταῦθα διαφορὰν τινὰ πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν παίζομενον στρόμβον· διότι οὐτε αἱ μάλιστα καὶ τοὶ λεπταὶ αὐταὶ οὐσα ἔχουσαν ἱμάτια κατὰ τὴν ἄκρην, οὐτε ὁ στρόμβος εἶναι ὁμοῖος κατὰ τὸ σχῆμα μὲ τὴν παρ' ἡμῖν στρόμβον. Ταῦτα ὅμως εἶναι ἐποσειώδεις διαφοραὶ· διὸ ἐπόμενος τῷ ἐμῷ διδασκάλῳ Ὁθων Ἰανῶ (β) παραδέχεται ἐπὶ τῆς γραφῆς τὴν παράστασιν τῆς παιδείας τοῦ στρόμβου (γ).

Ἀπὸ τοῦ Μεουρσίου, ὅστις πρῶτος ἔγραψεν ἰδίως περὶ τῶν παιδῶν τούτων (δ) ἅπαντες οἱ μετέπειτα ἐδυσκολεύθησαν νὰ ὀρίσωσιν ἂν ἅπαντα τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων ἀναφέρονται εἰς ἐν τὸ κωνοειδὲς εἶδος τῆς στρούμβας, ὃ ἡμεῖς ἐπραγματεύθημεν ἐγὼ νομίζω ὅτι ἐν χωρίον τοῦ Πλάτωνος (ε), ὅπου ὁ φιλόσοφος διὰ τῆς παιδείας ταύτης θέλει νὰ δεῖξῃ τὴν ταυτότητα τῆς κινήσεως καὶ τῆς στάσεως, παραβαλλόμενον μ' ἐν ἄλλο χωρίον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (ζ) δὲν ἀφίησιν ἀμφιβολίαν, ὅτι οἱ τῶν ἀρχαίων παῖδες ἔπαιζον καὶ τὸ ἄλλο εἶδος τῆς στρούμβας, ὃ καὶ παρ' ἡμῖν ἀπανταχοῦ παίζεται· ἐστὶ δὲ αὕτη ἡ διὰ περιελίξεως σχοινίου διὰ μίας βαλλομένη εἰς κίνησιν, ἢ ἔχουσα δηλαδὴ κεφαλὴν δισκοιδή περιστροφόμενῃ ἐπὶ ἀέρονος εὐθέως, καὶ καλουμένη τὸ πάλαι ἰδίως στρόβιλος (η). Τὸ χωρίον τοῦ Πλάτωνος λέγει: « οὐκὸν καὶ ἐτι μάλλον χαριεντίζοντο ὃ ταῦτα λέγων κομψεύμενος· οἱ γὰρ στρόβιλοι ὄλοι ἐστάσι τε ἄμα καὶ κοινοῦνται, ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ πῆξαντες τὸ κέντρον περιφέρονται, ἢ καὶ ἄλλο τι κύκλω περιὸν ἐν τῇ αὐτῇ ἔδρᾳ τοῦτο δρᾷ, οὐκ ἂν ἀποδεχοίμεθα, ὡς ὅτι κατὰ ταῦτα ἐαυτῶν τὰ τοιαῦτα τότε μενόντων τε καὶ φερομένων, ἀλλὰ φαίμεν ἂν ἔχειν αὐτὰ εὐθὺ τε καὶ περιφερῆς ἐν αὐτοῖς, καὶ κατὰ μὲν τὸ εὐθὺ ἐστάναι, οὐδαμῇ γὰρ ἀποκλίνειν, κατὰ δὲ τὸ περιφερῆς κύκλω κινεῖσθαι· ὅταν δὲ τὴν εὐθυρίαν ἢ εἰς δεξιὰν ἢ εἰς ἀριστερὰ ἢ εἰς τὸ πρόσθεν ἢ εἰς τὸ ὀπίσθεν ἐγκλίνη ἄμα περιστρεφόμενον, τότε οὐδαμῇ ἐστιν ἐστάναι. » Τὸ δὲ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου χωρίον εἶναι μάλιστα διὰ τοῦτο σπουδαῖον, ὅτι γίνεται ἐκεῖ λόγος περὶ μίας μόνης, τῆς πρώτης πληγῆς. « Οἱ στρόβιλοι, ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῖς ἐνδοθείσης πληγῆς, τὰς ἐφεξῆς ποιοῦνται περιστροφάς, ὅταν πῆξαντες τὸ κέντρον, ἐν ἐαυτοῖς περιφέρονται. » Διὸ ἀδικῶς ἀφαίρουσιν ὅτε Κραουζένιος (θ) καὶ ὁ Κάρολος Φρειδερίκος Ἐρμάννος (ι) τὴν γνῶσιν τῆς δευτέρας ταύτης στρούμβας ἐκ τῆς ἀρχαιότητος. Ἀμφότερα τὰ εἶδη κατὰ τὸν μῦθον ἐπαίχθησαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου διὸ καὶ κατὰ τὰς εορτάς αὐτοῦ ἰδίως ἐνησχολοῦντο μὲ αὐτὰ οἱ παῖδες (κ).

Ἄλλη παιδίᾳ ἐπίσης συνήθης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν νεωτέρων ἔθνων, ἦν ὁ τροχός. Ἦν δ' οὗτος κύκλος μέγας ξύλινος ἢ μεταλλινός, ἐλάσσων ἀνθρωπίνου ἀναστήματος κατὰ διάμετρον· τοῦτον οἱ παῖδες ἤλαυνον

(α) Λεωνίδης ἐν τῇ ἑλλ. ἀνθολ. ε, 309. περὶ νεανίου ἐκλιπόντος τῆς παιδείας ἀνάκτας « καὶ τὸν ἱλικὸν ῥόμβον, κοσμοῦντος παίγνι' ἀνεκρίματον. » Τίβουλ. 1, 5, 3. ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπορῆν τὴν χερσὶν τῆς ἐρμηνείας Ἀλκίης, ἀλλὰ
Namque agor, ut per plana citus sola verbera turben,
Quem celer assueta versat ab arte puer.
Πέριος, 3, 51. Ὁ σχολ. τοῦ Αἰσχύλου καλεῖ τὸν κώνον στρόμβον, ὃ δὲ τοῦ Πινδάρου στρόμβον. Γρηγόρ. ὁ Νόστος ἐπίσται καλεῖ τὰ παίγνια ταῦτα κερμασίγια.
(β) Ἰδὲ αὐτὸ σημεῖωσις εἰς Πέριον 3, 51.
(γ) Ἰδὲ anfich. d'Ercolano τόμ. 1, σίν. 32.
(δ) Meurs. de ludis Graecor. Ἐν τῷ ἑνακτῷ τοῦ Γρονεβίου τόμ. 7.
(ε) Πολιτ. δ', 12.
(ζ) Ἐξάμμερος ἀνθολ. 5.
(η) Οἱ μεταγενέστεροι γραμματικοὶ συνέχον τὰ ὀνόματα, τὸ ὁποῖον ἦεν ἀναπεφωκτον ἐκ τῆς τοσαύτης ὁμοιότητος τῶν πραγμάτων. Ἰδὲ τὰ εἰς Κλήμεντα σχολῆν, ἢ ἐξἴδιοτο ὁ Βάσιος εἰς Γρηγόρ. αἰλ. 241. κώνος οἱ στρόβιλοι καὶ οἱ θύρασι ῥόμβοι, ὅστις τοῦ στρόβου ἕως πρὸς. εἰσέτι καὶ Πλούταρχ. ἐν Αυσονδ. 12. Οἱ Ἀκτινὶ ἀκροβόλοισι τῶν ἐκείνων τῶν στρόβουλον turben.
(θ) Die gymnastik und agonistik der Griechen τόμ. α. σελ. 317—8.
(ι) Ἑλλαν. ἀρχαῖοι. τόμ. 3. § 33, 21.
(κ) Ἰδὲ Ἀρτέμ. adv. nat. v, σ. 19. Αἰ δίκαι Ἀγχιεφ. 699.

ἐλατῆρι εὐθεῖ ἢ κεκλιμένῳ (α)· εἶχε δὲ ἐπίστε καὶ κρίκους, οἵτινες ἐλαυνομένου τοῦ τροχοῦ περιέτρεχον καὶ αὐτοὶ καὶ ἀποτέλουσαν κρότον, ὅστις διετήρει τὴν προσοχὴν τῶν παιδίων ἀκμητον καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν εὐφρανε. Τὸ ὅλον τῆς παιδείας ἐκαλεῖτο κρικῆλασία. Τὴν παιδίαν ταύτην, ἧτις, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἐξέλιπεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, παίζεται δὲ μάλιστα ἐν Γαλλίᾳ, ἐκάλουν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι ἰδίως ἐλληνικὸν παίγιον, ἐπαίζον δὲ, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐν Ῥώμῃ οἱ εὐγενέστεροι τῶν παιδίων (β). Ὅτι ἡ παιδίᾳ αὕτη ἔπρεπεν εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ καλοὺς παῖδας μαρτυροῦσι καὶ τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης ἐν οἷς εὐρηθῆναι ἐπὶ τε τῶν ἀγγείων καὶ τῶν δακτυλιολίθων πολλάκις παίζοντες αὐτὴν ὁ Γανυμήδης καὶ ὁ Ἔριος. Ἀπαντᾶται δὲ αὕτη πολὺ συχνότερα ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς τέχνης ἢ παρὰ τοῖς ποιηταῖς μνημονευομένη (γ).

Παιδιά ἀσκούσα τὴν τε ἰσχύον καὶ τὴν εὐρύθειαν τοῦ σώματος, διὸ καὶ μέρος τῆς σήμερον γυμναστικῆς τῶν Εὐρωπαϊῶν τελοῦσα εἶναι ἢ διελευστίνδα, καθ' ἣν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν παλαιστραῖς, δύο μοῖραι παιδίων ἴσαι τὸν ἀριθμὸν ἔλκουσιν ἀλλήλους εἰς ἐναντίας διευθύνσεις ἀντιλαβόμενοι μακροῦ σχινίου (δ), καὶ δὴ ἐπὶ μίας καὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς χωρὶς νὰ παρεκλίνωσι ταύτης, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τινος χωρίου τοῦ Πλάτωνος (ε), ὅστις καλεῖ τὴν παιδίαν διὰ γραμμῆς. Παρ' ἡμῖν δὲν ἐσώθη μὲν ἡ παιδίᾳ αὕτη ἢ ἀποτελοῦσα τότε μέρος τῶν γυμνασίων, τὴν ἔκρινα ὁμῶς ἀξίαν μνημονεύσεως, διότι νομίζω ὅτι ἐξ αὐτῆς ἐξενίκησεν ἡ φράσις « τραβῶ τὸ σχοινί τινος, » ἧτοι « συναγωνίζομαι ἢ δοξάζω τὰ αὐτὰ μέ τινα (ζ). » Ὁ Εὐστάθιος ἀναφέρει παιδίαν τινα ἐλευστίνδα, ἧς μέρος λέγει τὴν σκαπέρδαν (η). Οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ Πολυδ. ἐπέκριναν ταύτην μὲ τὴν διελευστίνδα· ἐκ τῆς περιγραφῆς ὁμῶς τῆς σκαπέρδας καταφαίνεται ὅτι αὗται ἦσαν διάφοροι ἐκείνης· διότι ἐνταῦθα ἦσαν δύο μόνοι οἱ ἀνθέλκοντες ἀλλήλους, τὸ δὲ σχοινίον διήρχετο διὰ δοκίδος, εἰς ἣν ὁ προσαγαγὼν τὸν ἕτερον ἐνίκα. Ἐπὶ ἐνὸς δακτυλιολίθου δύο γυμνοὶ καὶ εὐσώματοι ἄνδρες ἴστανται πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ κρατεῖ ἕκαστος ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ σιδήρου ἔλασμα, δεμένον μὲ τὸ τοῦ ἑτέρου διὰ σχοινίου· στρέφουσι δὲ ἀμφοτέροι τὰ ἐλάσματα μεχριστοῦ καταναγκασθῆναι ὁ εἷς νὰ παραιτήσῃ τὸ ἑαυτοῦ. Ἡ παιδίᾳ αὕτη ἦ εἶναι ἢ ἐλευστίνδα αὕτη, ἢ ὁμοίον τι γένος (θ). Τὸ δὲ παρὰ τοῖς Εὐ-

ρωπαϊοῖς σύνθησις γύμνασμα, καθ' ὃ εὐρύθμος ἀκάμπτω τῷ σώματι ἀναφέρονται μὲ τὰς χεῖρας εἰς καλώδιον κρεμᾶμενον καλεῖται ἐλληνιστὶ διὰ σχοινίου ἀναβρίχασθαι καὶ συνίσταται ὑπὸ Γληνοῦ ὡς τὰ μάλιστα συντελεστικὸν εἰς εὐτονίαν τοῦ σώματος (α). Ἀπαντᾶ τὰ εἶδη ταῦτα τῶν παιδίων ἐνέτειναν πολὺ τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος καὶ διὰ τοῦτο σκαπέρδης ἐλέγετο ἄνθρωπος πολυπαθῆς (β).

Κυνδαλισμὸς ἢ κυνδάλη. Τὴν παιδίαν ταύτην ὀνομαζομένην τὰ νῦν παλοῦκια ἐπαίξα καὶ αὐτὸς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ καθ' ὃν τρόπον τὴν περιγράφουσι οἱ ἀρχαῖοι ὑπομνηματισταί. Οἱ παῖδες ἔχοντες ἕκαστος στίβην πασσάλιον ἀνευρίσκουσι λάκκον εὐρύν καὶ κίθυγγρον, εἰς ὃν ἐμπηγνύουσι μετὰ βίας ἀφιέντες ἀνὰ ἓνα πάσσαλον. Ἡ νίκη συνίσταται εἰς τὸ νὰ καταβρίπτῃ ὁ ὕστερος τοὺς τῶν προτέρων πασσάλους ἐμπηγνυμένου τοῦ ἰδίου, ἢ ἐάν τις τῶν προτέρων κῆται ἀνέμπηκτος νὰ ἀποκινήτῃ μόνον τοῦτον· οἱ κατορθοῦντες κερδαίνουν τοὺς πασσάλους, οὓς κατέβηλλον ἢ ἐξεκίνησαν. Ἐκ τῆς παιδείας ταύτης ἐξενίκησεν ἡ παροιμία,

Ἦλω τὸν ἦλον πασσάλω τὸν πάσσαλον (ἐκρούειν).

Ὁ Πολυδεύκης λέγει (γ). « Ὁ δὲ κυνδαλισμὸς διὰ πατταλίων ἐστὶ παιδίᾳ· κύνδαλα γὰρ τοὺς παττάλους ὀνόμαζον· ἦν δ' ἔργον οὐ μόνον αὐτῶν τιμὴ πῆξαι τὸν πάτταλον κατὰ τῆς διθύγγου, ἀλλὰ καὶ τὸν κατὰ πᾶν ἐκρούσαι πλήξαντα κατὰ τὴν κεφαλὴν ἑτέρου παττάλω, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἦλω τὸν ἦλον, παττάλω τὸν πάτταλον, ἐνιοὶ δὲ τῶν Δωριέων ποιητῶν τὸν ὡδε παίζοντα κυνδαλοπαίκτην ἐκάλεσαν. » — Ὁ δὲ Εὐστάθιος ὁμοίᾳ τινα (δ)· « Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι γλῶσσά τις λέγεται κυνδάλους λέγειν τοὺς πασσάλους, καὶ κυνδαλοπλίτας τοὺς πασσαλιστάς (ε)· διὸ ὁ Εὐστάθιος αὐτὸς φαίνεται ὅτι ἀντέγραψε κακῶς τὸ σχόλιον.

Τὸ ὄνομα ἄλλης παιδείας συνηθεστάτης καθ' ἀπάσας τῆς Ἑλλάδος τὰς χώρας εἶναι προδήλως διεφθαρμένον παρὰ τῷ Πολυδεύκῃ, καὶ τὸ ὅποιον οἱ ἄλλοδαποὶ μέχρι τοῦδε δὲν διώρθωσαν, ἐνῶ πᾶς Ἕλληνα ἤθελε καταστήσει εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ὀρθοῦ, ἀν ἀνεγίνωσκε καὶ ἐπιπολαίως τὸν Πολυδεύκην· οὗτος λέγει (ζ). « Ἡ τρόπα κλυομένη παιδίᾳ γίνεται μὲν ὡς τὸ πολὺ δι' ἀστραγάλων, οὓς ἀφιέντες στοχάζονται βόθρου τινὸς εἰς ὑποδοχὴν τῆς τοιαύτης ῥίψεως ἐξεπίτηδες πεποιμένου, πολλάκις δὲ καὶ ἀκύλοις καὶ βαλάνοις ἀντὶ τῶν ἀστραγάλων οἱ ῥίπτοντες ἐχρῶντο. » Πᾶς τις ἐννοεῖ ὅτι ἐνταῦθα ὁ λόγος ἐστὶ περὶ τῆς παρ' ἡμῖν καλουμένης τρύπας ἢ λάκκας· διὸ καὶ τρύπα γραπτέον ἀντὶ τοῦ τρόπα (η).

Τὸ παρ' ἡμῖν κρυπτόν, ἢ χυδαῖστί « κρυφτοῦλι ἢ κρυφτάκια » ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀποδιδρασκίνδα· ἐστὶ δὲ τὸ νὰ συγκλεισθῶσι τινὸς οἱ ὀφθαλμοὶ μεχριστοῦ κρυβῶσιν οἱ ἄλλοι· ἐρχομένου δ' αὐτοῦ ἔπειτα εἰς ἐνερευνησιν ἐκείνων, ἔργον ἦν ἐκείνου νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ ζητητοῦ, ὅστις τότε ἀναγκάζεται πάλιν νὰ καταμύσῃ (θ).

Ὅμοια δὲ τῇ παρ' ἡμῖν τυφλομυία εἶναι δύο παίγνια τῶν ἀρχαίων, ἢ περιγραφῆ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ κατὰ τὸ κείμενον διεφθαρμένη καὶ κατὰ τὴν ἔρμηνείαν δυσνόητος.

(ἀκολουθεῖ.)

(α) Ὁ παίζων κρατεῖ ἕστιν ὕπου καὶ δύο ἐλατῆρας.
(β) Ὁράτ. ὠδ. 3, 24, 57.

Nescit equo rudis
Haerere iagenuus puer,
Venarique timet, ludere doctior,
Seu graeco iubeas trocho.

(γ) Πρὸ δὲ ἐκ τῶν δευτέρων. Εὐριπ. Μῆδ. 26 ὅπου ἡ τραγῶς ὁμιλεῖ περὶ τῶν τέκνων τῆς Μηδείας

Ἄλλ' οἷδε παῖδες ἐκ τροχῶν πεπαυμένοι
Στείχουσι, μπερὸς οὐδὲν ἐννοούμενοι, (κικῶν.)

Προπέρτ. IV, 13, 6. Ὁδ'δ. trist. II, 486. III, 12 20. ἐ. ars amandi λέγει ὅτι καὶ ἄνδρες ἐπαίζον τὸν τροχόν Μαρτιάλ. ἐπιγρ. XIV, 168 καὶ 169. Ἐκ δὲ τῶν μνημείων τῆς τέχνης ἰδὲ Βυζαντινῶν Monum. ined. πίν. 195—7. Raoul, Bochette m. ined. σελ. 233. O. Muller. ἀρχαιολ. § 391, σημ. 4. καὶ § 403. Рапопка ἐν ταῖς διατριβαῖς τῆς βερολιναίου Ἀκαδημ. 1837 σελ. 109. καὶ ὅσα ἐγὼ ἐστειλέω ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι τοῦ Γερχάρδου 1853 ἰούλ. σελ. 54. σημ. 7α. περιγραφὴν τοῦ παιγνιδίου παρὰ Μερκουριᾶλη περὶ γυμναστ. τέχνη γ', 8. Ἀριστοφ. ἀντιφρ. α', 55.

(δ) Πολυδ. θ', 11. « Ἡ δὲ διελευστίνδα παίζεται μὲν ὡς ἐπιπολὸν ἐν ταῖς παλαιστραῖς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀλλαχόθεν· δύο δὲ μοῖραι παιδίων εἰς τὸ ἐλκυσθαι τοὺς ἑτέρους οἱ ἕτεροι, ἕστ' ἂν καθ' ἓνα μεταστήσωνται παρ' αὐτοὺς οἱ κρατοῦντες.

(ε) Πλάτ. Θεαιτ. σελ. 181. Α. Καλεῖ τὴν παιδίαν διὰ γραμμῆς· — ὅταν ὑπ' ἀμφοτέρων λαφθέντες ἔλκωνται εἰς τὴν ἀντιπῆ. Περὶ τῆς παιδείας ταύτης ἰδὲ Zoega. Bassirel. 87.

(ζ) Ὁ Παλιούργης Β'. 182 λέγει ὅτι ἐν ἡπειρωτικῶν λόγων α καὶ εἰς τὸ ἀσκή νὰ πηδῆσθαι δὲν κάμνει τίποτε » πρὸέρχεται ἐκ τοῦ ἀσκηλασμοῦ, ὅστις ἀπαίχεται τὸ πᾶσι ἐν ταῖς διονυσιακαῖς ἑορταῖς· καὶ σώζεται μέχρι τῆς σήμερον ἐν Ἠπείρῳ. Ἀποκλιθεῖν ἐλέγετο καὶ τὸ ἐφ' ἐνὸς ποδὸς βαίνειν ἢ πηδᾶν Ἀριστοφ. πλουτ. 1129 καὶ σχόλ. Πολυδ. θ. 121. Β. 194. Παρ' ἡμῖν εἶναι σύνθησις τὸ παιγνίδι μὲ τὸ κουτσὸ ποδίον.

(η) Ἰλ. ρ, σελ. 1111. 22.

(θ) Galeria di Firenze, vol. IV, libr. 40, 2. εἰκὼν 1, α. περιγραφὴ τῆς παιδείας παρὰ Σακλιγγῆρον ἐκ τοῦ Ἀριστοφ. εἰς Βάρωνος γεωγραφ. σελ. 240. Erat etiam similis ludus puerorum, qui ducebant sparteam restem, et tamdiu trahabant, donec aut rumpereut, aut alteruter ommissa funis prehensione, in nates vaderet.

(α) Γαλ. Περὶ ὑγιείας θ', 8-9. πρὸ Ἀριστοφ. εἰρ. 50.
(β) Ἡούλ. λ.
(γ) Θ', 120.
(δ) Ἰδ. ε. 210.
(ε) Πρὸ. Ἡούλ. λ. κυνδάλη. Κυνδαλοπαίκτην ἐλέγον τὸν πασσαλιστήν.
(ζ) Θ', 103.
(η) Ὁ Παλιούργης Β'. 194 λέγει ὅτι τὸ κινδὸν τρυπῶν πρὸβλεπὲν ἐκ τοῦ τρύπα· ἀλλ' ἡμεῖς ἐτρέψαμεν μόνον τὸ κ καὶ ω εἰς οὐ εὐχὴ δὲ καὶ τὸ σ, ὡς ἐγγίνετο τὸ πᾶσι.
(θ) Θ'. 117.